

ترجمه: حجت‌اله بشارت

مروری

بر

وضعیت

مواد مخدر

در

پاکستان

تولید / نکته‌های مهم

- پاکستان مقدار کمی خشخاش (حدود ۱۷۰۰ هکتار در سال ۲۰۱۰) کشت می‌کند. پیشگیری از توسعه آن باید برای دستگاه‌های انتظامی این کشور اولویت نخست باشد.
- مناطق مشکل‌خیز از نظر کشت خشخاش به‌طور عمده در FTAH متمرکز شده‌اند. در چند سال اخیر مؤسسه خیبر در FTAH در مرز با استان ننگرهار در افغانستان بخش اعظم تریاک کشت شده را برداشت کرد.
- در سال ۲۰۱۰، در ناحیه شاهدخت در ایالت سند هم‌مرز با بلوچستان برای نخستین بار کشت خشخاش گزارش شد.
- گزارش‌هایی دال بر تولید محدود حشیش نیز دریافت شده است، لیکن تصور می‌شود کشت حشیش در مقیاس قابل ملاحظه‌ای انجام گیرد.

تریاک

هر چند کشت خشخاش در پاکستان در مقایسه با افغانستان فقط بخش کوچکی را تشکیل می‌دهد، لیکن کشت خشخاش در این کشور انجام می‌شود.

کشت بی‌سابقه خشخاش در افغانستان در سال‌های اخیر منجر به عرضه فراوان تریاک در منطقه و سطوح نازل کشت خشخاش در پاکستان شده است.

تعهد دولت پاکستان به اتخاذ تدابیری برای ریشه‌کنی کشت خشخاش همراه با پروژه‌های توسعه جایگزین با حمایت مالی جامعه بین‌المللی به کاهش کشت خشخاش از حدود ۹۴۴۱ هکتار در سال ۱۹۹۲ به وضعیت عاری از خشخاش با حدود ۲۱۳ هکتار کشت در سال ۲۰۰۱-۲۰۰۰ انجامیده است.

با وجود این، در پی اعلام ممنوعیت کشت خشخاش توسط طالبان در افغانستان در سال ۲۰۰۱، کشت خشخاش مجدد ظاهر شد که این امر احتمالاً به دلیل قیمت‌های بالای تریاک بود. در سال ۲۰۰۳، کشت خشخاش به ۶۷۰۳ هکتار رسید که شامل تولید تریاک در بلوچستان (که برای نخستین بار کشت خشخاش در آنجا گزارش شد)، KPK و FATA بود. بخش اعظم تریاک کشت شده در بلوچستان از آن زمان ناپود شد.

خشخاش برداشت شده از سال ۲۰۰۶ در سطوح نازل باقی ماند، هر چند امحای مواد در چند سال گذشته به طرز قابل ملاحظه‌ای اندک بوده است (۵۶ هکتار در سال ۲۰۰۸، ۱۰۵ هکتار در سال ۲۰۰۹ و ۶۸ هکتار در سال ۲۰۱۰). از ۱۹۰۶ هکتار زمین زیر کشت خشخاش در پاکستان در سال ۲۰۰۸، ۹۴ درصد (۱۸۵۰ هکتار) برداشت شده است. هر چند مجموع کشت خشخاش مربوط به سال ۲۰۰۹ تا ۱۷۷۹ هکتار تقلیل یافت، باز هم ۹۴ درصد (۱۶۷۴ هکتار) از اراضی محصول داده است. جدول یک آمار مربوط به کشت، امحا و برداشت محصول از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۹ را نشان می‌دهد.

جدول ۱: کشت خشخاش، امحا و برداشت محصول در سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۹ (حسب هکتار)

سال	میزان کشت حسب گزارش‌ها	میزان امحای محصول	میزان برداشت
۲۰۰۲	۱۱۲۳	۳۳۲	۷۹۱
۲۰۰۳	۶۷۰۳	۴۱۸۲	۲۵۲۱
۲۰۰۴	۶۶۹۷	۵۲۰۲	۱۴۹۴
۲۰۰۵	۳۱۴۵	۷۰۷	۲۴۳۹
۲۰۰۶	۱۹۴۹	۳۹۷	۱۵۵۳
۲۰۰۷	۲۱۵۳	۶۱۴	۱۷۰۸
۲۰۰۸	۱۹۰۶	۵۶	۱۸۵۰
۲۰۰۹	۱۷۷۹	۱۰۵	۱۶۷۴

مناطق مشکل‌زا به لحاظ کشت خشخاش به میزان قابل ملاحظه‌ای در FATA متمرکز شده است. در چند سال گذشته، موسسه خیبر (در مرز با استان ننگرهار در افغانستان) در FATA بخش اعظم تریاک کشت شده (۱۵۳۸ هکتار از ۱۷۲۱ هکتار سال ۲۰۱۰ که برنامه امحاء در طی آن اجرا نشد) را برداشت کرد. در KPK، کشت خشخاش به‌طور تقریبی در منطقه کله دهاکا و در سوات (برنامه امحاء در آنجا نیز اجرا نشد) متمرکز شد. به دلیل استقرار هزاران نفر از نیروهای سپاه مرزی در مناطق مومند، باجور و سوات و همچنین در وزیرستان شمالی و جنوبی، کل محصول کشت شده در FATA و KPK (۱۷۰۹ هکتار) در سال ۲۰۱۰ برداشت شد.

در سال ۲۰۱۰، ۹۶ درصد از محصول کشت شده یعنی ۱۷۲۱ هکتار از ۱۷۸۲ هکتار برداشت شد. نکته جالب اینکه در سال ۲۰۱۰ حدود ۲۴ هکتار کشت در ناحیه شادوخت از توابع سند نزدیک به بلوچستان کشف شد که این محصول امحاء نشد. در بلوچستان، ۴۶ هکتار از ۵۶ هکتار کشت محصول در سال ۲۰۱۰ امحا شد و کشت در ناحیه لورالای متمرکز شد. برای آمار کشت و امحاء محصول به تفکیک استان و ناحیه در پاکستان در سال ۲۰۱۰ به جدول ۲ مراجعه کنید.

جدول ۲: کشت و امحای محصول به تفکیک استان و ناحیه در پاکستان در سال ۲۰۱۰ (حسب هکتار)

استان	ناحیه / موسسه	میزان کشت	میزان امحای محصول	برداشت
خیبر پختون‌خواه	کله دهاکا	۳۱	۱۵۳۸	۰
	ملاکند	۲۴	۸۸	۲۲
	پونر	۸	۲۰	۰
فتا FATA	خیبر	۱۵۳۸	۳۱	۰
	مومند	۸۸	۲۴	۰
	باجور	۲۰	۸	۰
بلوچستان	لورالای	۵۶	۴۶	۴۶
سند	شادوخت	۲۴	۰	۰
جمع کل		۱۷۸۹	۶۸	۱۷۲۱

منطقه زیر کشت خشخاش در پاکستان (پس از امحاء محصول) در طی سال ۲۰۱۰ معادل فقط ۱/۴ درصد از منطقه زیر کشت در افغانستان بود که این امر نشان می‌دهد که مبارزه دولت پاکستان با کشت غیرقانونی تریاک (حتی بدون تهدید امحاء محصول) استمرار داشته است. با وجود این، هر چند کشت در سطوح پایین وجود داشته است، لیکن در KPK و سند قدری افزایش یافته است و لازم است تلاش‌هایی صورت گیرد که کشاورزان متقاعد شوند از کشت خشخاش صرف نظر کنند یا اینکه محصول خشخاش قبل از فصل برداشت امحاء شود.

هروئین

بدون پیش‌سازهای شیمیایی تبدیل هروئین ممکن نیست. مواد شیمیایی مورد استفاده در تبدیل هروئین از موادی که هیچ محدودیتی برای آن‌ها وجود ندارد تا مواد شیمیایی تحت کنترل و نظارت بین‌المللی را در بر می‌گیرد.

انیدرید استیک دارای بالاترین اولویت به لحاظ جلوگیری از قاچاق مواد پیش‌ساز برای تولید هروئین است. UNODC ارزیابی کرده است که سالانه ۱/۳-۱/۱ میلیون لیتر انیدرید استیک برای تولید هروئین افغانستان لازم است. میزان قابل ملاحظه‌ای از این تولید در افغانستان صورت می‌گیرد که بخش اعظم آن نیز در استان‌های هم‌مرز با پاکستان انجام می‌شود. هیچ‌یک از مواد شیمیایی مورد نیاز اکنون در داخل افغانستان تولید نمی‌شود. در عوض، این مواد از تجارت قانونی منحرف و به بازارهای غیرقانونی راه پیدا می‌کنند.

پاکستان تولید انیدرید استیک را در سال ۱۹۹۵ قطع کرد. اطلاعات UNODC در خصوص افغانستان نشان می‌دهد که بخشی از تولید تریاک در شرق افغانستان برای تبدیل وارد پاکستان می‌شود. UNODC اطلاع یافت که ANF تعداد ۹ آزمایشگاه سیار در منطقه مالگای بلوچستان را در ماه ژوئن منهدم کرد. مصاحبه‌ها با مسئولان انتظامی محلی نشان می‌دهد که هیچ تسهیلات و تأسیسات دیگری در پاکستان وجود نداشته است، و اینکه هرچند هنوز معلوم نیست تولید هروئین به کجا انتقال یافته باشد، اوضاع و احوال کنونی حاکی از آن است که باید گوش به زنگ ایستاد. این امر بسیار مهم است زیرا تأسیسات مورد نظر به طرز فزاینده‌ای سیار است و در جنوب افغانستان (به خصوص در هلمند و نیمروز) نزدیک به مرز بلوچستان متمرکز شده‌اند. نگرانی نخست برای پاکستان انحراف مواد پیش‌ساز برای تولید هروئین است. پاکستان تولید داخلی قانونی انیدرید استیک را متوقف کرده است، اما درخواست قانونی برای مواد شیمیایی مورد مصرف در شماری از صنایع خود به خصوص صنعت نساجی، صنعت داروسازی و صنعت تولید رنگ مطرح کرده است.

هر چند تمرکز تلاش‌های سرکوب قاچاق در خصوص واردات غیرمجاز است، مسئولین انتظامی پاکستان همچنان در خصوص انحراف احتمالی واردات قانونی و با مجوز نگران بوده‌اند. UNODC کار با این صنعت را آغاز کرده است تا کنترل بر مواد شیمیایی پیش‌ساز را ارتقا بخشد و انحراف آن را از طریق نشر مؤثر اطلاعات بنیادی و برنامه‌های آموزشی محدود سازد.

حشیش

کنترل تولید حشیش و ریشه‌کنی آن نزد مسئولان مبارزه با مواد مخدر پاکستان چندان اولویت نداشته است. از این رو اطلاعات در این خصوص

بسیار محدود است (هیچ آمار رسمی در خصوص کشت، تولید، و ریشه‌کنی حشیش در دست نیست)، اما تصور می‌رود که مقادیر قابل ملاحظه‌ای حشیش در این کشور کشت شود.

سالانه حدود ۱۰۰۰۰ تا ۲۴۰۰۰ هکتار حشیش در افغانستان تولید می‌شود و در حالی که سایر کشورها مقادیر بیشتری کشت حشیش دارند، محصول حشیش افغانستان (استحصالی ۱۴۵ کیلوگرم صمغ در هر هکتار در مقایسه با حدود ۴۰ کیلوگرم/هکتار در مراکش) سبب می‌شود که افغانستان بزرگ‌ترین تولیدکننده حشیش در جهان باشد. افغانستان سالانه بین ۱۵۰۰ تا ۳۵۰۰ تن حشیش تولید می‌کند.

بر اساس گزارش UNODC با عنوان ارزیابی حشیش در افغانستان در سال ۲۰۱۰، کشت حشیش در مقیاس وسیع به‌طور تقریبی در نیمی از استان‌های افغانستان (۱۷ استان از ۳۴ استان این کشور) انجام می‌گیرد. همچنین، همانند کشت خشخاش، الگوهای تولید در سال‌های اخیر به سمت استان‌های جنوبی تغییر یافته‌اند و این منطقه اکنون نشانگر بیش از دو سوم کل کشت حشیش است. این امر تأثیرهای مهمی روی قاچاق از منطقه بلوچستان دارد.

موادمخدر صنعتی

برخلاف کشت برگ کوکا یا خشخاش تریاک، تولید موادمخدر صنعتی محدود به برخی نقاط جغرافیایی خاص نیست. لابرآتورها می‌توانند در هر نقطه‌ای به‌طور مخفیانه فعالیت کنند و با افزایش ریسک در آن منطقه، به منطقه دیگری انتقال داده شوند. یک ویژگی خاص آن به‌طور مستقیم به این نکته مرتبط است که چگونه موادمخدر صنعتی از پیش‌سازهای شیمیایی به دست می‌آیند. نسبت پیش‌سازهای شیمیایی برای موادمخدر صنعتی مانند نسبت تریاک به هروئین است.

اگر یک ماده شیمیایی پیش‌ساز سنتی نایاب شود، به‌سادگی می‌توان جایگزین‌هایی برای آن یافت. محرک‌های صنعتی جدید که هنوز تحت کنترل بین‌المللی قرار نگرفته‌اند به‌سرعت در بازار رواج داده می‌شوند. تولید موادمخدر صنعتی در پاکستان به‌دلیل آمارهای ناقص تا حد زیادی ناشناخته است، اما منطقه پیرامون شاهد افزایش قابل ملاحظه‌ای در تولید موادمخدر صنعتی و قاچاق در طی ۱۰ سال گذشته بوده است و اکنون پایگاه‌های مهم مصرف و تولید در برخی کشورهای همسایه وجود دارد، به‌ویژه در چین، هند و ایران. به علاوه، همچنین کشفیات موادمخدر صنعتی و مواد پیش‌ساز آن‌ها در سایر کشورها اتفاق افتاده است که به نظر می‌رسد از پاکستان یا به پاکستان ترازیت می‌شود.

با توجه به تکثیر آشکار لابرآتورها در سری‌لانکا، هند و... احتمال زیادی هست که پاکستان به‌زودی هدف قرار گیرد یا شاید هم‌اکنون تأسیسات تولید موادمخدر صنعتی در مقیاس کوچکی در این کشور وجود داشته باشد. این موادمخدر صنعتی بیشتر متکی به پ سودوافدرین هستند تا به فرمول‌های پیچیده‌تر و نایاب‌تر. در پاکستان یک تولیدکننده ثبت شده سودوافدرین وجود دارد.

سوء مصرف موادمخدر

نکته‌های مهم

- اطلاعات در خصوص مصرف موادمخدر در پاکستان محدود است و به نظر می‌رسد، دامنه واقعی معضل را نشان نمی‌دهد.
- UNODC ارزیابی کرده است که حداقل ۸۰ تن تریاک سالانه در پاکستان مصرف می‌شود. پاکستان ۶ درصد از بازار مصرف جهانی

تریاک و یک بیستم کل مصرف هروئین جهان را به خود اختصاص می‌دهد (۵ درصد کل مصرف کنندگان هروئین در جهان در پاکستان به سر می‌برند).
• حجم مصرف محصول‌های دارویی غیردرمانی، موادمخدر صناعی و حشیش در پاکستان نامعلوم است.

شواهد موجود

همگام با تحولات امنیتی منطقه‌ای و داخلی که روی وضعیت عرضه موادمخدر تأثیر می‌گذارد و ممکن است الگوهای مصرف موادمخدر در پاکستان را نیز تحت تأثیر قرار دهد، تغییرات اجتماعی و جمعیتی نیز به وقوع می‌پیوندد. محدودیت‌های اطلاعاتی مهم و نگرانی‌های مربوط به روش شناختی در ارتباط با ارزیابی‌های مصرف موادمخدر برای پاکستان یک حقیقت انکارناپذیر است. این نکته مورد تردید است که نرخ کنونی مصرف موادمخدر بسیار بیشتر از آن چیزی است که تاکنون اعلام شده است. آخرین ارزیابی ملی در سال ۱۹۹۳ انجام گرفت که طبق آن ۳/۰۱ میلیون معتاد در پاکستان وجود داشت و این رقم رشد سالانه‌ای معادل ۷ درصد داشت. براساس ارقام دولتی، شمار معتادان در سال ۲۰۰۰ بین ۲ تا ۳ میلیون گزارش شده بود. از آن زمان هیچ تحقیق ملی صورت نگرفته است. با وجود این، ارزیابی ملی که به طور مشترک توسط دولت پاکستان و UNODC در سال ۲۰۰۰ انجام شد برآوردی را ارائه می‌کرد که طبق آن ۵۰۰/۰۰۰ معتاد هروئینی با شیوع مصرف ۰/۸ درصد از جمعیت بزرگسال را در بر می‌گرفت.

آخرین ارزیابی درخصوص مصرف موادمخدر در پاکستان در سال ۲۰۰۶ انجام شد و چنین تخمین زده می‌شد که شمار مصرف کنندگان مزمن مواد افیونی ۶۲۸/۰۰۰ نفر است و معتادان به هروئین نیز ۴۸۴/۰۰۰ نفر هستند. میزان شیوع نیز به ۰/۷ درصد از افراد بزرگسال تغییر یافت. این نتایج نشان می‌دهد که مصرف هروئین بین سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۶ کاهش یافته است. با وجود این، این یافته‌ها مشکوک به نظر می‌رسد. ارزیابی‌های موجود نمی‌تواند سطوح کنونی مصرف موادمخدر در پاکستان را نشان دهد. هیچ‌یک از تحقیقات یا ارزیابی‌های انجام شده تاکنون در پاکستان به طور تطبیقی انجام نگرفته است و نواقص زیادی نیز در آن‌ها به چشم می‌خورد. یک تحقیق جامع درخصوص میزان مصرف موادمخدر که با متدولوژی پذیرفته شده در سطح بین‌المللی مطابقت داشته باشد و به‌گونه‌ای تطبیقی صورت پذیرفته باشد، یکی از پیش شرط‌های لازم برای شناخت سطوح مصرف موادمخدر در کشور پاکستان است.

یافته‌های مهم درخصوص ارزیابی سیستم درمان و بازپروری پاکستان، آوریل ۲۰۱۰، UNODC

- خدمات درمانی فاقد سازوکار ارجاع یا مراجع معتبر هستند.
- اکثر مراکز درمانی در شهرهای بزرگ متمرکز شده‌اند و در سایر مناطق خدماتی ارائه نمی‌شود.
- پوشش خدمات درمانی و بازپروری ناچیز است و برنامه‌های تنظیم شده متناسب با زیرگروه‌های جمعیتی برای مراکز درمانی نیز ضعیف و ناکافی است.
- به‌طور کلی، این مراکز فاقد پروتکل و منابع راهنمایی کننده است. در بین آن‌ها، سیستم ارجاع نیز بسیار ضعیف و ناکارآمد است. ظرفیت انسانی و نهادی پایین است.

جدول ۶: شیوع مصرف مواد افیونی در پاکستان به تفکیک استان

ارقام مصرف کنندگان تزریقی	شیوع مصرف درون ویریدی	ارقام	۹۵ درصد CI	میزان شیوع	
۸۰۰۰	۰/۶۰	۹۰۰۰۰	۰/۵ - ۰/۹	۰/۷	KPK
۱۰۰۰۰۰	۰/۲	۲۰۰۰۰۰	۰/۲ - ۰/۶	۰/۴	پنجاب
۴۴۰۰۰	۰/۲	۸۷۰۰۰۰	۰/۲ - ۰/۶	۰/۴	سند
۴۵۰۰	۰/۱	۴۵۰۰۰	۰/۸ - ۱/۲	۱	بلوچستان
۱۲۵۰۰۰	۰/۱۴	۶۲۸۰۰۰	۰/۴۱	۷/۰	سراسر پاکستان

روند مصرف موادمخدر

با وجود نواقص موجود، نکته‌های قابل توجهی درخصوص تغییرات در سطح استانی در ارزیابی ملی سال ۲۰۰۶ به چشم می‌خورد. نرخ شیوع مصرف مواد افیونی از ۰/۴ درصد در استان‌های پنجاب و سند به ۰/۷ درصد در KPK و ۱/۱ درصد در بلوچستان تغییر یافت. دو استان اخیر دارای مرز مشترک با افغانستان هستند.

نسبت مصرف کنندگان تزریقی موادمخدر از ۱۵ درصد در سال ۲۰۰۰ به ۲۹ درصد در سال ۲۰۰۶ رسید. در این رابطه به جدول ۶ مراجعه کنید که مصرف مواد افیونی به تفکیک استان را نشان می‌دهد.

منبع: گزارش سالانه UNODC